

Терлецька вишила сорочку на оденках, пізньої осені по закінченні польових робіт. На оденьки збирались дівчата та молоді одружені жінки, по черзі купували тканину і нитки у коробейників, їздили по селах і міняли «матерії», нитки, хустки, стрічки тощо. Йосифі було 17 років, коли вона вишила собі сорочку, одягала її на свята, щонеділі до церкви. Дівчата в ті часи шили собі одяг самі, крім того, вони ще вміли й прясти, ткати й вишивати. Приступила до вишивання Йосифа тоді, коли сорочка була пошита. Перед роботою мила руки і молилась, читаючи «Отче наш», «Богородиця – Діва, радуйся», «Вірую».

Також у школі працює гурток художньої вишивки під керівництвом Салової А. Ф., який неодноразово перемагав у районних та обласних конкурсах. Кожен з нас повинен поважати своїх предків, які жили і творили на цій землі, облагороджуючи її в праці й захищаючи на полях боїв. І кожній людині варто пам'ятати про те, що рідний край завжди допоможе набратися фізичної та духовної сили, які б тяготи не випробували у житті.

Список використаних джерел:

1. Жовтневий державний районний архів Миколаївської області (далі – Жовтневий ДРА МО). – Ф. 40. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 17.
2. Жовтневий ДРА МО. – Ф. 40. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 24.
3. Там само. – Арк. 25-26.
4. Жовтневий ДРА МО. – Ф. 41. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 7.
5. Матеріали краєзнавчно-етнографічної практики студ. МФ КНУКіМ, Клімової М. В.
6. Жовтневий ДРА МО. – Ф. 42. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 11.
7. Там само. – Арк. 28.

Кобець Я.М.

студентка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Історія українсько-польських відносин на геополітичному фоні Центрально-Східної Європи першої половини ХХ ст. до цього часу досліджувалася в СРСР, Україні, Польщі у невеликих часових і територіальних рамках. Існують також концептуальні розходження польської, української та російської історіографії в оцінці військово-політичної діяльності українського і польського проводів щодо розв'язання української проблеми після розпаду Габсбурзької та Романівської імперій, особливо ж після появи у міжвоєнний період гітлерівського та сталінського тоталітарних режимів. Неузгодженість в поглядах на історичну спадщину наших народів залишається джерелом взаємних звинувачень, що не сприяє гармонійному розвитку відносин між сусідніми державами.

Дослідження періоду 1939-1945 рр. є важливим елементом у вивченні новітньої історії України, зокрема – українсько-польських відносин, проблема яких була та залишається однією з найбільш складних і суперечливих в історичній науці.

Польська експансія на українські землі розпочалася 1340 року після смерті князя Галицько-Волинської держави Юрія II Болеслава. В українському народному уявленні поляк був матеріалізацією національного, релігійного і соціального гноблення. В польському варіанті стереотипу українець був неконтрольованим розбишакою, лінюхом, п'яницею і горлорізом. Одним з найнебезпечніших та вибухових заходів, здійснюваних польським урядом стосовно Західної України в 1920-1930-х роках, стало масове заселення польськими селянами і без того перенаселених українських воєводств. Частину новоприбулих поселенців становили польські селяни, яких навмисно селили вздовж кордону між УСРР та Польщею з метою розірвати суцільну етнографічну смугу української осілости. Польський уряд обезземелюючи українського селянина сприяв його виїзду до Америки або на роботу до промислових районів Польщі. Також значну роль відіграла асиміляційна політика, коли українців насильно спонукали переносити свої метрики із церков у костели, або записуватися поляками в армії чи вищій школі. Щоб прискорити процеси асиміляції, поляки позбавили українців власної школи. Українцям заборонялося навчатися в Львівському університеті (квота до 10%). Уряд сподівався, що українська інтелігентна молодь їхатиме до університетів Польщі і там асимілюватиметься, або виїжджатиме на Захід і там лишиться назавжди.

Така політика уряду викликала адекватну реакцію у пригнобленого та упослідженого українського населення краю, а особливо в української молоді. Саме серед молоді щороку зростала популярність радикальних націоналістичних організацій (насамперед ОУН), котрі проповідували військові методи боротьби з польським окупаційним режимом [1].

Документи і спогади очевидців свідчать, що силове протистояння поляків і українців після початку війни охопило практично всі західноукраїнські регіони. Сучасні дослідники класифікують виступи, здійснювані українцями проти поляків, наступним чином:

- стихійні розправи над представниками влади, поліції чи осадками;
- самозахист населення;
- організовані виступи під контролем певного політичного керівництва з метою захоплення влади на місцях;
- бойові дії проти польських військових частин, поліції чи озброєних загонів цивільних [2].

Так у Галичині й Тернопільщині повсталі діяли великими силами, їхні загони інколи налічували 500-700 чоловік і вступали в серйозне протистояння не лише з поліцією чи цивільними польськими властями, але й регулярними військовими частинами.

Загалом повстання поширилось на 40 населених пунктів і його учасниками стали 4000 осіб. При цьому загинуло 268 поляків, втрати оунівців склали 23 убитих і 33 поранених. Нажаль, при цьому жертвами боротьби стали по кілька десятків цивільних як з польського, так і з українського боку [2].

На Волині українсько-польське протистояння набуло характеру дрібних локальних сутичок. Це можна пояснити слабшим організаційним охопленням регіону, а також дещо сильнішими комуністичними впливам. Найсерйознішим успіхом націоналістів можна вважати ситуацію у Володимирі-Волинському, який українцям, зрештою, вдалося взяти під свій контроль і утримувати аж до підходу Червоної армії.

Німеччина та СРСР були напряму зацікавлені в розпалюванні українсько-польської міжнаціональної ворожнечі, особливу увагу на подібних випадках акцентували радянська та гітлерівська пропаганда, котрі повідомляли про арешти за «чорними списками» представників української інтелігенції, захоплення й розстріл поляками заручників тощо. Число жертв серед українців за їх оцінками сягало до 60 тис. чол. [1].

Волинська трагедія (пол. *Rzez wołyńska*, «Волинська різанина») – обопільні етнічні чистки українського і польського населення здійснені Українською Повстанською Армією та польською Армією Крайовою за участю польських батальйонів шуцманшафту, та радянських партизанів у 1943 році під час Другої світової війни на Волині [5].

Однією з найбільших акцій початкового етапу «Волинської трагедії» став напад 1-ї групи УПА під командуванням І. Литвинчука («Дубового») у Великдень 1943 року на с. Янова Долина (Костопільський район, Рівненської області), в результаті якого загинуло від 300 до 600 поляків (за різними оцінками).

Кількість жертв, яку називають дослідники, сильно варіюється. За польськими підрахунками, під час цієї трагедії з польського боку загинуло щонайменше 35 тисяч осіб (головним чином польської цивільної сільської людності), з яких 18 тисяч – із встановленими прізвищами, а з українського боку – до кількох тисяч осіб. Кількість загиблих українців на всіх територіях українсько-польського конфлікту, включаючи Волинь, за деякими підрахунками сягає 21-24 тис. осіб. [4].

Упродовж декількох років у західноукраїнських землях спостерігалось активне українсько-польське збройне протистояння, першопричини якого полягали, насамперед, у прагненні польської влади втримати свій контроль над цими територіями та намаганні українців самоствердитися в якості суб'єкта великої європейської політики і створити підґрунтя для подальшої боротьби за державну незалежність.

В аналізі українсько-польського протистояння ми приділили особливу увагу волинській трагедії, тому що вона після багатьох десятиліть замовчування тепер знаходиться в центрі уваги як польських дослідників, так і міжнародної громадськості. Під час волинських подій особливо постраждали поляки. Адже у цьому регіоні поляки були етнічною меншиною. В інших регіонах, і передусім – на Холмщині, більше постраждали українці. Відповідальність за вбивства несе керівництво тих політичних сил, які протистояли одна одній, тому що прагнули відродити власну національну державу з включенням до неї території спільного проживання українців та поляків (безвідносно до того, хто являв собою етнічну меншину – поляки або українці). Безпосередньо на території сторонами конфлікту були поляки, представлені силами самооборони (пізніше до них приєдналися й тим самим розконспірувалися загопи Армії Крайової), а також українці, представлені ворогуючими між собою силами – ОУН (б), ОУН (м). Німецька адміністрація і радянські партизани у цьому конфлікті були здебільшого спостерігачами.

2 грудня 1991 року Республіка Польща першою серед зарубіжних країн визнала державну незалежність України. 4 січня наступного року між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини на рівні посольств.

18-19 травня 1992 р. відбувся перший офіційний візит Президента України Л. Кравчука до Республіки Польща, під час якого було підписано міждержавний Договір про добросусідство, дружні відносини і

співробітництво, у якому зокрема зазначалося, що країни «активно співпрацюватимуть у відповідних європейських механізмах та структурах на основі Заключного Акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі, Паризької Хартії для нової Європи», «вживатимуть і підтримуватимуть заходи, спрямовані на збереження і розвиток позитивних традицій спільної спадщини, а також подолання упереджень і негативних стереотипів у відносинах між двома народами». Тому на сучасному етапі в Україні з Польщею склалися добросусідські відносини.

Список використаних джерел:

1. Провід ОУН СД: Комунікат (Відозва, 1943) // Літопис Української Повстанської Армії. – Львів-Торонто, 2001. – Т. 26. – С. 364.
2. Дзюбан О. Українсько-польське протистояння у вересні 1939 року у тогочасній пресі та споминах очевидців // Науковий збірник Український визвольний рух. Зошит 2. Українсько-польський конфлікт 30-40-ві роки ХХ ст. – Львів.: Видавництво «Мс», 2003. – С. 74-85.
3. Литвин М. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – 2012. – Вип. 5. – С. 134-140.
4. В'ятрович В. Спроби українсько-польських переговорів в роки Другої світової війни // Науковий збірник Український визвольний рух. Зошит 2. Українсько-польський конфлікт 30-40-ві роки ХХ ст. – Львів.: Видавництво «Мс», 2003. – С. 127-137.
5. http://uk.wikipedia.org/wiki/Волинська_трагедія
6. Деркач О. В. Українсько-польське військове протистояння в період вересневої кампанії 1939 року // Грані. – 2012. – № 5(85). – С. 45-49.
7. Литвин М. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – 2012. – Вип. 5. – С. 134-140.

Кожевніков В.О.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГРЕЦЬКИЙ ПРОЕКТ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ: АВАНТЮРА КАТЕРИНИ ІІ ЧИ ЗМІНА ГЕОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ РОСІЇ

Успіхи Російської імперії у другій половині ХVІІІ ст., завершення вікової історичної місії ще Московських князів – збирання руських земель, вихід до Чорного моря сприяли формуванню в російських урядових колах нової доволі амбіційної зовнішньополітичної доктрини, ідеології, що отримала назву Грецький проект [1, с. 242].

Катерина ІІ розуміла, що турки не змиряться з втратою Криму, який в 1783 році всупереч Кючук-Кайнаджарського мирного договору 1774 року відійшов до складу Росії, і тому невдовзі оголосять війну.

Ще за доби останньої російсько-турецької війни 1768–1774 років князь Потьомкін надав самодержиці «великий план так называеомой восточной системы». Підтримавши ідею свого фаворита та заручившись підтримкою австрійського монарха Йосифа ІІ, імператриця виробила два варіанти розвитку подій у майбутній війні з Туреччиною: